

Handläggare
Ann-Charlotte Backlund
Telefon: 31 560

Till
Kulturnämnden
2013-08-29
Nr 5

Remissvar rörande utställning Arkitektur Stockholm – en strategi för stadens gestaltning

Förvaltningens förslag till beslut

1. Att kulturnämnden godkänner kulturförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen Arkitektur Stockholm – en strategi för stadens gestaltning.
2. Kulturnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Berit Svedberg
Kulturdirektör

Ann-Charlotte Backlund
Stadsantikvarie

Sammanfattning

Arkitektur Stockholm är Stockholms första arkitekturstrategi och utgår från stadens vision 2030 om ett växande, innovativt, mångsidigt och upplevelserikt Stockholm med utgångspunkt i medborgaren. Dokumentet är en fördjupning av Stadens översiktsplan (ÖP) Promenadstaden och är en arkitekturstrategi inriktad på vilka värden den framtida arkitekturen kan tillföra staden.

Kulturförvaltningen anser att de presenterade strategierna är bra men att det krävs ytterligare förtydliganden. Viktigt är också att utvecklingen av stadens tidigare byggnadsordning som ska beskriva förhållningssätt till den befintliga stadens värden tas av fullmäktige och blir en likvärdig del till föreliggande remiss.

Strategiernas viktigaste uppgift är enligt förvaltningen att skapa en samsyn mellan byggandets parter, medborgarna och olika offentliga aktörer för att förverkliga ambitionen att skapa en levande stad med attraktiva miljöer för boende, arbete och fritid som utvecklas i den takt som behövs. Inte minst bidrar kulturförvaltningen med kultur- och mötesplatser i form av bibliotek och kulturskola, samlingslokaler samt med antikvarisk

kunskap, stöd till det fria kulturlivet och folkbildningen, konstnärlig gestaltning och evenemang.

Ärendet

Arkitektur Stockholm – en strategi för stadens gestaltning har remitterats till stadens nämnder med möjlighet att lämna skriftliga synpunkter senast den 6 september 2013.

Ärendets beredning

Ärendet har handlagts av Stadsmuseet, Stockholm konst och Kulturstrategiska staben inom Kulturförvaltningen.

Bakgrund

I mars 2010 antogs en ny ÖP för Stockholm ”Promenadstaden”. Promenadstaden bygger på fyra strategier: stärk den centrala staden, satsa på attraktiva tyngdpunkter, koppla samman stadens delar och främja levande stadsmiljö i hela staden. I samband med beslutet om ÖP fick stadsbyggnadsnämnden i uppdrag att ta fram en strategi för arkitektur och att se över Stockholms byggnadsordning som var en del av ÖP 99 och anger förhållningssätt till stadens karaktärsdrag. *Arkitektur Stockholm – En strategi för stadens gestaltning* är det första resultatet av det arbetet och ett tematiskt tillägg till ”Promenadstaden”.

Strategin var ute på samråd under sommaren och hösten 2011, då också Kulturnämnden behandlade remissen. Strategin har ändrats utifrån de synpunkter som kom under samrådet.

Stockholms karaktärsdrag och stadsbyggnadskvaliteter som är en bearbetning av byggnadsordningen från ÖP99 beskrivs närmare i ett kommande dokument: *Arkitektur Stockholm – stadens gestaltning*.

Kulturförvaltningen har på olika sätt deltagit i samtal om Arkitektur Stockholm genom arbets-, referens-, expert-, och styrgrupper.

Förvaltningens synpunkter

Kulturförvaltningen ser positivt på de ambitioner om kvalitet i byggandet och en spännande, varierad och hållbar arkitektur och stadsmiljö som Arkitektur Stockholm ger uttryck för. Det är också områden där kulturförvaltningen bidrar med kultur- och mötesplatser i form av bibliotek och kulturskola, samlingslokaler

samt med antikvarisk kunskap, stöd till det fria kulturlivet och folkbildningen, konstnärlig gestaltning och evenemang. Sedan samrådet har dokumentet kortats väsentligt och därmed blivit tydligare. Arkitektur Stockholm består av fem avsnitt. I det följande kommenteras texten avsnitt för avsnitt. Förvaltningen har lämnat mindre språkliga rättningar och kommentarer underhand till stadsbyggnadskontoret.

1. Introduktion

Dokumentet tar sin utgångspunkt i stadens Vision 2030. Kulturförvaltningen vill lägga till ordet *mångsidigt* som också återfinns som ett nyckelord i stadens vision. Förvaltningen ser också gärna att ordet integration byts mot mångfald som med sin bredare betydelse bättre visar på stadens ambitioner. Kulturförvaltningen instämmer i att kulturen har en central roll när det gäller Stockholms attraktivitet. Den aktiva och levande staden lyfts fram i dokumentet och här bidrar både en mångfald av kulturverksamheter i hela staden och de konstnärliga dimensionerna inom stadsbyggandet.

Kulturförvaltningen välkomnar det fokus på kvalitet som genomsyrar Arkitektur Stockholm. Arkitektur Stockholm – en strategi för stadens gestaltning presenterar ett antal strategier för att uppnå kvalitet i det framtida stadsbyggandet både vid kompletteringar av befintlig och vid tillkommande bebyggelse. Det innebär att strategin är beroende av en beskrivning av den befintliga stadens kvaliteter. En sådan beskrivning återfinns i den tidigare gällande byggnadsordningen. Byggnadsordningen som antogs av kommunfullmäktig i samband med ÖP99 (och som förklarades aktuell av fullmäktige 2006) syftade till att etablera ett förhållningssätt till stadens karaktärsdrag för att inspirera till tillägg som förstärker stadens karaktär. Byggnadsordningar har gällt i Stockholm från 1725 och fram till den moderna bygglagstiftningen. Byggnadsordningen i ÖP99 har gett vägledning för hur plan- och bygglagens allmänna regler om stadsbild, byggnaders egenart och helhetsverkan, miljövärden mm ska tillämpas i Stockholm. Förvaltningen vill därför på nytt framhålla vikten av att dokumentet *Arkitektur Stockholm – stadens gestaltning* som ska redogöra för den befintliga stadens karaktärsdrag och kvaliteter ska kunna samläsas med och få samma formella antagande i fullmäktige som den föreliggande strategin.

2. Arkitekturen som verktyg

Stockholm är en stad som växer kraftigt. Det är inte första gången staden ska hantera en kraftig tillväxt. Under 1600-talets och 1800-talets sista decennier mångdubblades stadens befolkning och staden växte ut över nya områden. Så var det också när moderna bostäder byggdes söder och väster om malmarna under efterkrigstiden. Den stora skillnaden är idag att expansionen i huvudsak sker inom områden som redan är bebyggda och som har en given struktur. I en planeringssituation måste man alltid förhålla sig till den befintliga staden – antingen man väljer bort eller bygger vidare på de värden och den karaktär som finns. Att utgå från platsens kulturarv ger möjlighet till en historisk förankring men också upplevelsevärden genom en mångfald i olika tiders uttryck.

Resonemanget kring vad som ger en upplevelserik miljö där det slås fast att det är betydelsefullt med variation, detaljering och skala där mångfald bejakas är positivt. Kulturförvaltningen anser dock att variationen i uttryck måste hållas samman och anpassas till varje plats förutsättningar för att miljöer inte ska upplevas som splittrade och otrivsamma. Husen på malmarna är ett utmärkt exempel på hur man historiskt skapat variation inom givna ramar, där man reglerat fastigheternas storlek och höjd, men där många olika byggherrar därefter kunnat ge byggnaderna olika gestaltning.

Arkitekturen skapar ramar för kulturen och stadslivet. Kulturförvaltningen uppfattar det som mycket positivt att dokumentet lyfter fram betydelsen av rum för livet mellan husen. Förvaltningen instämmer i bedömningen att det krävs många kompetenser och aktörer i samverkan för att åstadkomma en attraktiv stad. Det är också angeläget att hela Stockholm – också ytterstaden – inkluderas i ambitionerna att skapa hög kvalitet inom byggandet. Ett av de perspektiv som är centrala att ta in är hållbarhetsaspekterna och kulturförvaltningen ser det som positivt att dokumentet slår fast att den kulturella dimensionen av hållbarhetsbegreppet behövs för att skapa en bra helhet. Kulturförvaltningen ser också det som särskilt positivt med betoningen av ett helhetstänkande – men inser också att den praktiska tillämpningen kan vara svår genomförd. Det kräver att stadens arbete bryts ned på mindre geografiska områden och förutsätter stark samverkan med boende och andra aktörer lokalt. Viktigt är också Arkitektur Stockholm framhåller att arkitektur

och stadsbyggande kräver långsiktighet och inte får underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden.

Kulturförvaltningen menar att det är viktigt att den befintliga bebyggelsen ses som en resurs i hållbarhetsperspektivet. Det krävs också en fördjupad kunskap om varsamma lösningar för hantering av hållbara energieffektiviseringar i kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Vad gäller stadens siluett instämmer kulturförvaltningen i strategin att stadens äldre delar inte får utsättas för skalförskjutning. Det är dock oklart vad som avses med *de äldsta delarna* av staden. Även om riktigt höga hus inte är aktuella sker en gradvis höjning av skalan med successiva påbyggnader även i centrala lägen. Det är därför av stor vikt att en skalförskjutning i tex Stockholms City görs medvetet så att ut- och inblickar finns kvar och möjligheten att avläsa de enskilda husens arkitektur, siktlinjer och stadens struktur som helhet kvarstår.

Kulturförvaltningen instämmer i att höga hus med fördel kan prövas i stadens utvecklingsområden utanför tullarna men vill samtidigt poängtera att höga hus inte är ett självändamål utan är beroende av planerad verksamhets behov.

3. Stadsrum

Kulturförvaltningen välkomnar skrivningen om att staden är en plats för evenemang men att det är viktigt att dessa går att kombinera med vardagslivet i staden. Detta kan t ex innebära att man i vissa zoner i innerstaden som boende inte kan ställa samma krav på tystnad under kvällstid.

På flera ställen framhålls att en större interaktion ska ske mellan de privata och de offentliga rummen i staden, t ex att tillgängliggöra stadens platta tak med terrasser och planteringar. Tanken är positiv men hur ska det genomföras? Vilka ska ha tillgång till dem och hur kommer man dit? Erfarenheten visar att terrasser t ex i Hötorgscity, även när de haft en offentlig förvaltning, måst stänga eftersom de varit svårövervakade tillhåll och snarare skapat otrygghet i stadsmiljön än den eftersträlvade öppna och trygga staden. Det är heller inte alltid förenligt med en byggnads karaktär att öppna upp för entréer mot gata.

För att ge förutsättningar för det liv kring stadens vattenrum som är en av strategierna, är det viktigt att bebyggelse och då inte bara

hus utan andra installationer som bryggor och däck, inte får lov att breda ut sig så att det skapas privatiserade zoner utmed stränder och kajer.

4. Process

Flera av de strategier som presenteras förutsätter både konkretisering och kreativt nytänkande samt tester av många olika lösningar för att kunna bli verklighet. Förutom vad som framhålls under processavsnittet skulle det vara av betydelse att skapa ett forum för utbyte av idéer och best practice. En virtuell eller fysisk plats där stadens utveckling kan diskuteras. Det skulle ge förutsättningar för den levande dialog och samverkan som krävs mellan byggandets parter och medborgarna samt olika offentliga aktörer. Det är nödvändigt att medborgarinflytandet vid förändringar i staden ökar och det är bra att staden har ambitionen att fördjupa en sådan dialog. Inom stadsbyggandet är det långa processer och det krävs stor tydlighet om vad, hur och när man som medborgare kan påverka. Därför är det viktigt att också öppna upp för medborgarnas möjlighet att påverka andra delar av den gemensamma omgivningen ex när det gäller tillfällig arkitektur och konst men också när det gäller grönområden och odling. Här kan det också vara enklare att involvera barn och unga som ett viktigt led i demokratiutvecklingen. Inom Kulturförvaltningen pågår flera projekt som har bäring på de här frågorna. Det är enligt kulturförvaltningen ett av dokumentets viktigaste syften att skapa den samsyn inom stadens förvaltningar och bolag, med byggherrar och stockholmare som krävs för att det växande Stockholm ska kunna utvecklas i en än mer positiv riktning.

5. Avslutning

Kulturförvaltningen välkomnar formuleringarna i det avslutande avsnittet om att bygga vidare på kulturarvet. Det ligger ett stort ansvar och en utmaning i att kunna hantera det befintliga i en stad i stark tillväxt. Särskilt positivt är behovet på kunskap som lyfts fram i avsnittet, både antikvarisk och kulturvetenskaplig kunskap men också den kunskap som boende och verksamhetsutövare har om sin stadsdel. Samtidigt bör här påpekas att det är få städer där det finns en så stor generell kunskap om kulturarvet och att det är en stor fördel att merparten av detta hanteras i de vanliga processerna som regleras av plan- och bygglagen.

Bilaga

Arkitektur Stockholm – en strategi för stadens gestaltning